

«Cinturó», castellanisme

GABRIEL BIBILONI

A vui parlarem de *cinturó*, un castellanisme flagrant que en català actual reproduceix tota la polisèmia de l'espanyol *cinturón*. Es tracta d'un dels derivats augmentatius en *-ón*, un fenomen típic de l'espanyol i inexistent en català. La paraula apareix documentada en la llengua veïna al començament del segle XVII i el seu significat original és militar (corretja ampla que serveix per a dur-hi penjada l'espasa). Amb aquest significat probablement va passar al francès (*ceinturon*) i a l'italià (*cinturone*), si el moviment no fou en sentit contrari (el sufix pot ser augmentatiu en italià però no en francès). Aquestes dues llengües –i també el portuguès (*cinturão*)– disposen d'aquest mot, però només amb el sentit militar indicat. Amb el sentit de corretja per a subjectar els pantalons no apareix en el diccionari acadèmic espanyol fins a 1983 («cinto que sujeta el pantalón a la cintura»), tot i que l'ús real és molt anterior. La paraula *cinturón* ha agafat en espanyol un bon grapat de significats: a més dels indicats, 'coses que en circumden una altra' (*cinturón de baluartes*), carretera de circumvallació, etc., i s'han creat els termes *cinturón de seguridad*, *cinturón de castidad* o *cinturón industrial*.

Aquest castellanisme va entrar en el català en època recent i va seguir l'evolució semàntica del mot espanyol. Els diccionaris catalans vuitcentistes copien les definicions del diccionari de l'Aca-

dèmia espanyola. En la llengua parlada fins fa poc ha predominat la forma *cinturon*: «fins a 1930 tothom deia *cinturon* en català central» (Coromines, DECLC, s.v. *cenyrir*) i a Mallorca encara hi ha molta gent que ho diu així.

Crec que hauríem de defensar la supressió d'aquesta paraula del nostre llenguatge. O, en tot cas, reservar-la per a l'accepció general de les llengües romàniques (corretja per a portar l'espasa o la pistola de guàrdies i militars). Per als altres usos tenim paraules més adequades. Abans que res, el nostre mot de sempre, *corretja*, la que subjecta els pantalons o el vestit. I si d'això en diem *corretja*, no veig per què no hem de dir *corretja de seguretat* (la dels automòbils o avions) i *corretja de castedat*. Les altres llengües usen en aquests casos la mateixa paraula que fan servir per a la corretja de vestir: anglès *seat* (o *security belt*) i *chastity belt*, francès *ceinture de sécurité* i *ceinture de chasteté*, italià *cintura di sicurezza* i *cintura di castità*, portuguès *cinto de segurança* i *cinto de castidade*. Cal esmentar, amb tot, el sinònim *cinyell* (el DIEC recull *cinyell de seguretat*). Tampoc no hi hauria d'haver cap problema per a parlar de les corretges de diferents colors que indiquen els mèrits dels lluitadors de judo. Sí, ja sé que *corretja* pot ferir la sensibilitat d'alguns espanyolitzats capitalins avesats a la «finesa» del mot *cinturó*, cosa que ja devia passar en època de Fabra.

El mot *corretja*, tanmateix, sols és escaient per a les que ens posam a la cintura. Per als altres significats de *cinturón* haurem de recórrer a altres mots. M'interessa ara especialment l'accepció de 'via de circumvallació d'una ciutat', atès que a Mallorca l'actualitat ens obliga a parlar cada dia del *segon cinturó*. La primera d'aquestes vies va rebre a Palma un nom força acceptable (*via de Cintura*), atès que *cintura* no és sols la part del cos o d'un vestit sinó també, per extensió, allò que cenyeix o circumda. El mateix nom seria aplicable, naturalment, a la segona i polèmica obra. Només que hauríem de parlar de la *primera via de Cintura* i de la *segona via de Cintura*. Cosa que no hauria de representar el més petit problema.

Una altra possibilitat és *ronda*, una paraula antiga d'etimologia discutida: l'Alcover-Moll la fa derivar de l'àrab, si bé és més probable un origen romànic, potser inicialment francès, en relació a l'adjectiu *rond ronde*, del llatí *rotundus* 'rodó'. Sigui com sigui, els camins que circumdaven les nostres murades es deien *camins de ronda*. ♦

Aquest article ha estat publicat a l'*Espira*, suplement cultural del *Diari de Balears*, el dia 4 d'octubre de 2008.

Lingüista
 Professor de la
 Universitat de les Illes
 Balears

Nota biogràfica
 Publicacions
 Selecció de textos
 Darrers articles
 Blog

Les pàgines de
 Gabriel Bibiloni

Materiales de construcción
 Espira de lingüística i sociolingüística